# ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆՉԱԿԱՆ ՀԱՄԵՍՏ ՆԾՄԱՐՆԵՐ

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

# Մ Ո Ւ Տ Ք

Քրիստոնեայի մը կոչումը ո՛չ թէ զԱստուած վերլուծել է, այլ հաւատա՛լ, յուսալ և սիրել, թէ՛ զԱստուած և թէ՛ Անոր հաւատացողները առանց յարանուանական խտրութեան: Որովհետեւ հաւատքը արտայայտելու կերպը և զայն բացատրելո՛ւ եղանակը կը տարբերի իւրաքանչիւր յարանուանութեան մէջ: Հաւատքի նուիրեալներ, ինչ անուն և պիտակ ալ ունեցած ըլլան, կը պատկանին համայն հայութեան:

վերլուծութեան և «բանականութեան» օրէնքներու չենթարկուող ամենամեծ երեւոյթներէն մէկը հաւատալն է, հաւատալ Աստուծոյ գոյութեան և Անոր Հայրութեան: Որովհետեւ հունաւոր բանականութեամբ չենք կրնար բացատրել բացարձակը ու սահմանաւոր կամեցողութեամբ չենք կրնար վճռել կատարեալը

Հաւատացեալ մը որքան ալ լաւ գիտնայ Աստուածաշունչը և որքան ալ ինզինքը աստուածաբան կարծէ, իր տեսութիւնը թերի է: Պօղոս առաքեալ իր չափահասութե՛ան մէջ իսկ կ՛ըսէ. «զԱստուած աղօտ կերպով կը տեսնենք, կարծես հայելիի մը մէջէն»--Ա. Կոր. ԺԳ. 12:

Հաւատացեալիին պարտականութիւնը յուսալ, հաւատալ և սիրել է:

Ամենահարցասէր միտքը գոհացնող բացատրութիւնները՝ Խաչին (անձնազոհութեան) լոյսով կը բանան իրենց դռները:

> Կը ձօնեմ Աստուծոյ մարգարտեայ խօսքերը ա՛յն հոգիներուն, որոնք պիտի սերմանեն սոյն կենդանարար հատիկները իրենց սրտերէն ներս:
>
> Ալպէռ Նորատունկեան
> Հոկտեմբեր, 1999

# Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ամենահին կանոնաւորուած ուսումնասիրութիւնը, որ երբեմ գրաւած է մարդկային հետաքրքրութիւնը, եղած է աստուածաբանութիւնը: "Աստուածաբանութիւն" բառը կազմուած է "Աստուած" և "բան" բառերու միաւորումով, որ կը նշանակէ՝ աստուածագիտութիւն, աստուածային միտքը, կամքը արտայայտող խօսք կամ իմաստալից բառերով համադրուած ջատագովութիւնն է աստուածային յայտնութեան:

Յոյն մատենագրութեան մէջ Հոմերոս կը ներկայանայ որպէս աստուածաբան, որովհետեւ ան կը պատմագրէ աստուածներու վիպագրութիւնները և անոնց բարքն ու վարքը և մարդոց հետ անոնց ունեցած յարաբերութիւնը:

Հռոմէացիներու մօտ, աստուածաբան ճանցուած էին դափնեպսակ բանաստեղծները, որովհետեւ անոնք պիտի աստուածացնէին յաղթական կեսարները: Եգիպտոսի և Պարսկաստանի մէջ աստուածաբան կը նկատուէին բուրմերն ու մոգպետները, որովհետեւ միայն անոնք ունենալ կը կարծուէին անդենականի գիտութիւնը և աստուածներու իմաստութիւնը:

Հրեաներու մօտ դպիրն էր դպրագէտ աստուածաբանն ու Հին Կտակարանի ձեռագրական ընդօրինակողը: Սակայն իսկական հրեայ աստուածաբաններ սկիզբ առին 70-ական (Յ Տ) թուականէն յետոյ, երբ Երուսաղէմ վերածուեցաւ մոխրակոյտի: Հեղինակաւոր հրեայ աստուածաբաններ՝ Աբիպա և Հիլլէլ, որոնք հեղինակեցին Միշնան և Թալմուտը օգնելու համար իրենց ազգային բեկորները հեթանոս ձուլումէ, սկսեալ 70 թուականէն յետոյ:

Աստուածաբանութիւնը, որպէս ազատ տեսաբանակա՛ն դպրականութիւն սկսաւ Քրիստոնէական իմաստասիրական մտածումին մէջ՝ Յովհաննէս առաքեալի աւետարանագրութեամբ:

Ան կը խօսի Յոյն իմաստասիրութեամբ ու կ՛ըսէ.

«Ի սկզբանէ էր Բանն, և Բանն էր առ Աստուած...: Ամենայն ինչ նովաւ եղեւ, և առանց նորա եղեւ և ոչ ինչ որ ինչ եղեւն: ...Էր Լոյսն ճշմարիտ, որ լուսաւոր առնէ զամենայն մարդ որ գալոց է աշխարհ: ...Եւ Բանն մարմին եղեւ և բնակեաց ի մեզ» --Յով Ա. 1-14:

Աւետարանէն անկախ նման վերոյիշեալ ազատ գրութիւններ, որպէս աստուածաբանութիւն և ջատագովութիւն, սկսան գրուիլ Յուստիանոս փիլիսոփայի կողմէ դարձի բերելու համար ժամանակակից մտաւորական կարգը, իմաստասէրները և քաղաքական կառավարիչները:

Սկզբնական դարերուն, աստուածաբանական գրութիւնները կը նկատուէին որպէս պաշտամունքային հաւատալիքներ: Ժամանակներու սահումով, աստուածաբանութիւնը նկատուեցաւ որպէս եկեղեցւոյ դպրութեան կալուածը և Աւետարանապահութիւնը տեղի տուաւ իմաստասիրական գիտութեան:

Աստուածաբանութիւնը պարտ է զատորոշուիլ կրօնական գիտութենէն: Հաւատ առ Աստուած յարաբերութիւնն է Իր մարդ արարածին հետ, իսկ աստուածաբանութիւնը (կրօնք)ի ուսումնասիրութիւնն է արարողական ծէսերը բացատրելու համար: Աստուածաբանութեան մէջ,

մարդ կրնայ միայն տեսաբա՛նօրէն ճանչնալ զԱստուած, մինչդեռ Ան կը ճանչցուի միայն աղօթքով, ապրումով, անձնուրացութեամբ և անձնազոհութեամբ: Աստուած տեսաբանօրէն (փիլիսոբայութեամբ) չի կրնար ճանչցուիլ: Աստուած ո՛չ առարկայ մըն է ու ո՛չ ալ գաղափար մը, որ աստուածաբաններ տարրալուծարան տանին զԱյն և վերլուծեն:

Յիսուս ըսաւ.

**«Աստուած Հոգի է ու հոգիո՛վ կը պաշտուի»**:

Գերագոյն տիտղոսը որ ոեւէ հաւատացեալ կրնայ կրել որպէս ճըշմարիտ բրիստոնեայ՝ "աշակե՛րտ" մակդիրը ու ո՛չ երբեք աստուածաբան տիտղոսը: Աստուածաբան մակդիրը կը գործածուէր հեթանոսներու և իմաստասէրներու կողմէ, որովհետեւ կռապաշտներ իրե՛նք ստեղծած էին իրենց աստուածները և իրե՛նք որոշած էին իրենց աստուածներուն արաբինութիւնները...: "Աստուածաբանութիւն" բառը կը պատկանի յոյն իմաստասէրներուն, որովհետեւ իրենք տեսաբանօրէն հնարած էին իրենց չաստուածները և իրենք զիրենք կոչած. «աստուածաբան»:

Յիսուսի հրաշափառ Յարութենէն յետոյ, աշակերտները կը պատասխանեն աներեր վճռականութեամբ և ամենախոր հաւատով, թէ Աստուած Ի՛նքն է Նախապատճառը բոլոր գոյացութիւններուն և Հիմնախարիսխը համայն ստեղծագործութեան: Աստուած՝ Իր բարիկամեցողութեամբ գոյութեան կանչած է ինչ որ կայ, և որպէս Գերագոյն Արարիչ ողորմած է ու կը սիրէ Իր մարդ արարածը:

ՀԱՄԵՍՏ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

1. Սուրբ Երրորդութիւնը հաւատքի խորհուրդ մըն է, որ պահուած կը մնայ Աստուծոյ ներքնագոյն Անձնաւորութեան մէջ ու կը ճանչցուի մի միայն յայտնութեամբ:

ա. Ծատ մը կրօնքներ աստուածութիւնը կը համարէին "աստուածներու և մարդոց հայրը":

"Զեւս" Յոյն դիցաբանութեան մէջ աստուածներու հայրն էր, համապատասխան Հայկական Արամազդին, իսկ "Հերմէս" աստուածներու պատգամաբերը կամ խօսնակն էր (յուն. Հերմէս կը նշանակէ թարգման):

Յունական դիցաբանութեան մէջ՝ գերագոյն աստուածը, կ՛ապրէր Օլիմպոս լեռան վրայ:

բ. Հրեաներուն համար, Աստուած Հայրն է ու Արարիչը իրենց հետ կնքուած ուխտին.ոչ թէ անհատական անձի՛մը, այլ իրենց ազգին Հայրը:

գ. Աստուած կը գերազանցէ մարդկային սեռային բնոյթը Իր աստուածութեամբ ու գերակայ է մարդկային հայրութեան և մայրութեան ըմբռնումէն:

դ. Ան սկզբնաւորութիւնն ու շարժառիթն է Հայրութեան:

ե. Չկայ էակ մը որ Հա՛յր կարենայ ըլլալ նման Աստուծոյ:

2. Աստուծոյ խորհուրդին կարծեցեալ անզօրութիւնը:

ա. Երբեմն այնպէս կը թուի մեզի թէ Աստուած անկարող է չարը կամ տառապանքը արգիլել: Օրինակ, ինչո՞ւ նորածին Յիսուս պարտաւորուեցաւ եգիպտոս ապաստանիլ մինչեւ որ Մեծն Հերովդէս մեռնէր:

Աստուած ինչո՞ւ Հերովդէս թագաւորը չմահացուց որ մանուկները

չսպաննուին:

բ. Միայն հաւատոն է, որ կրնայ ըմբռնել և թափանցել Ամենակալ Աստուծոյ ամբողջատիրական խորհուրդին և ծրագրին:

գ. Տառապանքէն ծնուած կեանքը ապրումներու հրավառութիւն դառնալով կը ցնցէ հանդիսատեսները և կը մաքրէ հոգիները:

Մարդիկ ցաւէն, տառապանքէն խոյս կու տան, Խաչէն կը փախչին, ու հաճոյքի զուարճութեան ետեւէն կը վազեն:

դ. Քրիստոս ըսաւ. «Աշխարհի վրայ նեղութիւն պիտի ունենաք, բայց քաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ Ես յաղթեցի աշխարհին» --Յով. ԺՋ. 33:

«Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ յստակօրէն յայտնել աշակերտներուն, թէ պէտք է որ Ինք Երուսաղէմ երթայ, շատ չարչարանքներ կրէ քահանայապետներէն, դպիրներէն, ժողովուրդի ծերերէն և սպաննուի ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ» --Մատթ. ԺՋ. 21:

3. Պօղոս առաքեալ կ՛ըսէ. «Բազում նեղութիւններով է որ մենք պէտք է մտնենք Աստուծոյ Արքայութիւնը»--Գործք. ԺԴ. 21

4. Հաւատքը կու գայ հաստատելու և լուսաւորելու մարդկային տրամաբանութիւնը և ուղղութիւն տալու անոր հասկացողութեան:

ա. «Հաւատքով է որ կը հասկնանք տիեզերքին ստեղծումը Աստուծոյ խօսքով, որով տեսանելի այս տիեզերքը ոչինչէն գոյացաւ»--Եբր. ԺԱ. 3:

Եկեղեցին ալեծուփ ծովին վրայ հաւատաղրօշ նաւն է:

բ. Կարելի է անհատապէս և ազատօրէն հաւատալ, սակայն այս հաւատալը անկախօրէն չգործադրուիր: Հաւատալու ազատ իրագործումը որ կը կարծուի րոպէական ըլլալ, իրականութեան մէջ պատմական է ու դարաւոր անցեալէն կու գայ:

Հաւատալը՝ հաւատքն է Անհաւատալիին, ջերմօրէն ու խանդավառօրէն:

5. Աստուած հետզհետէ յայտնեց սկզբնական արարչագործութեան խորհուրդը և Ինքզինք, Հին Կտակարանի մարգարէներուն:

Ստեղծագործութեան և արարչագործութեան ճանաչումն ու Յիսուս Քրիստոսի Աստուածայայտնութիւնը անբաժանելի բացայայտութիւններն են նոյն Արարիչ Աստուծոյ:

ա. Աստուած ստեղծեց ամէն ինչ, ոչ թէ աւելցնելու համար Իր փառքը այլ ցոյց տալու ու յարաբերելու համար Իր անսպառ ՍԷՐԸ մարդոց հետ:

բ. Սէրը արտայայտութիւն և յարաբերութիւն է:

Դարձնենք մեր կեանքը համակ սիրոյ արտայայտութիւն՝ գործնական առումով: Աստուած Իր ինքնութեան մարդկային կերպար տուաւ, դարձաւ տեսանելի, շօշափելի արտայայտութիւն՝ Յիսուս Որդւոյն Մարդեղացութեամբ: Յարութիւնը աստուածային առատազեղ սիրոյ խորհուրդ արտայայտութիւնն է: Վարդանանցը արտայայտութիւնն է հայ ժողովուրդին իղձին և հաւատքին: Կէոթէի ստեղծագործութեան երրորդ բարձր շրջանի ամենացայտուն արտայայտութիւնը՝ "Ֆաուստ" ողբերգութիւնն է: Աստուծոյ անճառելի մարդասիրութեան ու ողորմութեան ամենէն պերճախօս և համոզիչ արտայայտութիւնը՝ Մարդեղացեալ Յիսուս Քրիստոսն է:

Երաժշտութիւնը արտացոլացումն է զգացումներու որոնք մեզի կը ներկայանան որպէս տխուր, ուրախ և վեհ ապրումներ։

6. Աստուած որ ոչինչէն կը ստեղծէ, նոյնպէս ալ Ձրի շնորհով կը ներէ մեղաւորին։

ա. Աստուած Տէրն է Իր ստեղծագործած արարչագործութեան, բայց կը սիրէ Իր արարածներուն գործակցութիւնը՝ "տիրեցէք ու մշակեցէք երկիրը"--Ծննդ. Ա. 21-28։

Տէր ըլլալ բռնապետ չի նշանակեր, այլ հոգատար։

«Աստուծոյ նոր ստեղծագործութիւնն ենք մենք, **Քանի Քրիստոս Յիսուսի միացած ենք**»--Եփես. Բ.10։

բ. Աստուած ոչ թէ կը նորոգէ մեզի, այլ կը վերստեղծէ։

գ. Աստուած Յիսուս Քրիստոսով ստեղծեց աշխարը և Անով Իրեն կը վերադարձնէ մարդկութիւնը։ «Անով (Յիսուսով) էր որ Աստուած ամէն ինչ ստեղծեց. առանց անոր ո՛չ մէկ բան ստեղծեց»-Յով. Ա. 3։

7. Եթէ ամենակալ Հայր Աստուած արարի՛չն է կանոնական բարի աշխարհի, ինչո՞ւ գոյութիւն ունի չարը։

ա. Սոյն խորհրդաւոր հարցումին անմիջական և ամբողջական պատասխան մը չկայ։

բ. Արարչագործութիւնը մինչեւ որ հասնի իր լրումին, չարը գործօն է աշխարհի մէջ։

գ. Նիւթական բարիքներու զուգահեռ կայ նաեւ նիւթական չարաշահութիւններ։ Օրինակ՝

Կառավարական Վըլլհաիր-ի չարաշահութիւնը։ Հոն ուր ազատութիւն և մարդկային "ազատ կամք" կայ, աստուածային միջամտութիւնը կրնայ բռնատիրութիւն հասկցուիլ։ Ներկայ մարդկային ժամանակաշրջանը մարդու ստեղծագործութեան լրումին ժամանակն է։ Որմէ վերջ պիտի յայտնուի "վերածնուած" մարդ էակը։

դ. Հրեշտակներ և մարդկային արարածներ իրենց ազատ կամքին պատճառով կը ձգտին կամ չարին և կամ բարիին։ Նախընտրելին սէրն է։ Ոմանք կ՛ուղուին դէպի կեանք ու ոմանք ալ կորուստ։

ե. Աստուած որեւէ կերպով պատասխանատուն չէ և չարտօներ բարոյական չարը, մարդ իր ազատ կամքովը կ՛ընտրէ բարին։

8. Աստուած կ՛արտօնէ չարը, որովհետեւ մարդուն՝ չար արա՛րն իսկ Ան կրնայ բարիի գործակից դարձնել։

ա. Յովսէփ Գեղեցիկին գերի վաճառումը, Աստուած փոխակերպեց Յակոբ նահապետը ապրեցնելու։ Մովսէսի գետ նետուիլը պատճառ եղաւ Փարաւոնի արքայազուն դառնալուն--Ծննդ. Խե. 8, Ծ. 20։

բ. Յիսուս Քրիստոսի դատապարտութիւնն ու մահը, ամենակալ Աստուած փոխակերպեց մարդոց փրկագործութեան--Հռոմ.Ը.28։

գ. Ի վերջոյ ստեղծագործութեան լրումին, երբ մարդ հասնի եօթներորդ Օրուայ հանգստութեան, պիտի ըմբռնէ տառապանքին ու ցաւին գոյութեան պատճառը։

9. Երկինք և երկիր կը նշանակեն համայն տիեզերք գոյացութիւնը՝

անջրպետը:

ա. Ստեղծուածներուն նուիրապետութիւնը՝ Բուսականութենէն մինչեւ մարդ էակը--Ղուկ. ԺԲ. 16-17:

բ. Մարդ ծայրագոյն գագաթնակէտ արարածն է--Ծննդ. Ա. 26:

գ. Ստեղծագործութիւնը կանոնագրուած էր Շաբաթ Օրուան նկատառումով:

10. Ի՞նչ կը նշանակէ "Շաբաթ" կամ "եօթներորդ օրը:

ա. Կարդանք Ծննդոց գիրքին մէջ գրուած հատուածը.
«Եւ Աստուած իր ըրած գործերը եօթներորդ օրը լմնցուց, ու եօթներորդ օրը հանգստացաւ իր ըրած բոլոր գործերէն: Եւ օրհնեց Աստուած եօթներորդ օրը, ու սրբեց զանիկա, վասն զի անոր մէջ հանգստացաւ իր ամէն գործերէն»--Ծնն. Բ. 2-3:

բ. Շատ զարմանալի կը թուի թէ Աստուած յոգնած կը ներկայացուի վերոյիշեալ գրութեան մէջ: Ինչո՞ւ, որովհետեւ այդ գրութիւնը այլաբանական է: Պատճա՞ռը.

գ. Քրիստոս՝ Իր Հայրը ներկայացուց որպէս յարատեւօրէն գործօն Արարիչ, ըսելով.
«Իմ Հայրս մինչեւ հիմա կը գործէ, ես ալ կը գործեմ»--Յով. Ե. 17:
Յիսուս չըսաւ որ Հայր Աստուած Շաբաթ կամ Կիրակի օրը չ՛աշխատիր: «Մինչեւ հիմա» խօսքը կը նշանակէ անդադար: Թէեւ այս գրութեան վերջաւորութեան պիտի գրուի այս մասին, սակայն կը փափաքիմ կարճ բացատրութիւն մը տալ: Եբրայեցիս գրքին հեղինակը "հանգիստ" և "եօթներորդ" օրուան մասին կը գրէ ըսելով. «Հետեւաբար, դեռ ուրիշ «հանգիստի օր» մը կայ, որ Աստուծոյ ժողովուրդին կը սպասէ:
Որովհետեւ Աստուծոյ պատրաստած հանգիստին հասնողը անոր օրինակով պիտի հանգչի իր գործերը աւարտելէ ետք, ինչպէս Աստուած ալ իր բոլոր գործերը աւարտելէ ետք «հանգչեցաւ»--Եբր.Դ. 9: Աստուած պիտի հանգչի իր գործերէն, երբ մարդ հասնի իր կատարելութեան և լրումին:

11. Աստուած մարդը Իր պատկերին նմանութեամբ կը ստեղծէ:

ա. Աստուծոյ պատկերը մարդը՝ անդիմագիծ անասունէ կը բարձրացնէ անձնաւորութեան մը:

12. Միտք, զգացում և ազատ կամք, որ ճեւ կու տան մեր անձնաւորութեան:

**ա «Քրիստոնէական բուն էութիւնը, այս արարքին մէջ կը կայանայ որով ճշմարտութիւնը, սէրը, գաղափարը դադրեցան տեսական, յղացական, հայեցողական ըլլալէ, ու դարձան մարմնացեալ, անձնաւորեալ և կենսաւորեալ՝ մարդացեալ Յիսուսի մէջ»**
**--Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:**

բ Աստուած և մարդ կը յարաբերին ու կը հաղորդուին:

գ Աստուած, աշխարհը ամբողջութեամբ կը ստեղծէ մարդուն համար:

դ. Մարդն ալ իր կարգին ստեղծուած էր ծառայելու և սիրելու

զԱստուած: Փոխադարձելու համար իր գոյութեան պատճառը:

ե. Մարդ արարածը (անոր անձնաւորութիւն)ը այնքա՛ն արժէքաւոր է Աստուծոյ համար, որ չխնայեց նոյն իսկ Իր Միածինը, որպէսզի մարդ արարած աստուածանայ:

զ. Մարդ արարած իր սկզբնաւորութիւնը կը ստանայ Ադամէ և Քրիստոսէ՝ առաջինը իր մարմնեղէնը, իսկ երկրորդը, իր հոգեղենը՝ "վերըստին ծնունդը"

13. Մարդ արարած մարմին և հոգի, սակայն իրապէս ՄԷԿ է:

ա. Մարդկային մարմինն ու հոգին Աստուծոյ կամքին արտայայտութիւնն է:

բ."Հոգի" բառը կ՛ակնարկէ մարդկային կեանքին և անոր ընդհանուր անձնաւորութեան: «Տէր Աստուած գետնին հողէն շինեց մարդը, և անոր ռունգին կենդանութեան շունչ փչեց, ու մարդը կենդանի հոգի եղաւ» --Ծնն. Բ. 7:

գ."Հոգի" նաեւ կ՛ակնարկէ մարդու ներքին սկզբունքը և համոզումը:

Դասական հասկացողութեամբ՝ կեանքի սկզբունք և պատճառ, ինքնին պարզ և աննիւթական գոյացութիւն է: "Հոգի" բառը, կրօնական իմաստով, կը նշանակէ ու կը յայտնաբանէ այդ անտեսանելի գործօն զօրոյթը, որ կը շարժէ մարդկային ընկերային, մշակութային, գաղափարական և բաղաբական ընթացքը, ըմբռնումը և կամեցողութիւնը:

14. Աստուած, բնաւ մարդկային կերպարին նման չէ, այլ մա՛րդն է Աստուծոյ պատկերին նման:

ա. Յաճախ գոյացութիւնն ու շինութիւնը առարկայացած պատկերներն են ներքին բանաստեղծութեան ներշնչումներու: Աստուած,մարդը արու և էգ ստեղծեց, որպէսզի զիրար լրացնեն՝ ա՛յդ էր Իր կամքը:

բ. Ադամ երբ կը գտնէ Եւան, կաղաղակէ ըսելով. "ոսկորէս ոսկոր ու մարմինէս մարմին է»:

գ. Ադամ, Եւայի՛ն պատճառով կը գտնէ ինքզինքը՝ իր "ես"ը, իր բաժնեկիցը:

դ. Աստուծոյ ծրագրին մէջ մարդը պիտի տէ՛ր ըլլայ երկրին ու ո՛չ բռնատէրը: Մարդ, որպէս Աստուծոյ գործակիցը, պիտի գործէ՛ երկիրը (ոչ թէ ապականէ):

15. Յիսուս Քրիստոսի առաքելութիւնը՝ կորսնցնելու և բանդելու համար էր Սատանային գործունէութիւնը:

ա. «Աստուծոյ Որդին աշխարհ եկաւ՝ Սատանային գործունէութեան վերջ դնելու համար»--Ա.Յով.Գ.8: Սատանան մուտք կը գործէ մարդկային սիրտը երկու զգացումներէն՝ երեւակայութիւն և մարմնական հեշտասիրութիւն:

բ. «Զարին գալուստը Սատանային ներգործութեամբ է՝ ամենայն զօրութեամբ, նշաններով, խաբէութեան զօրաւոր գործերով և անիրաւութեան բոլոր պատրանքներով»--Բ. Թես. Բ. 9:

գ. Արդարութեան ամրոցին հիմերը երբ խախտին, ապօրինութիւն և չարաշահութիւնը կը դառնան օրէնք:

16. Ադամ ուզեց աստուածանալ առանց Աստուծոյ օժանդակութեան:

ա. Անչափահաս զաւակներ եւս կ՛ուզեն հասնիլ մեծութեան և իշխանութեան, սակայն առանց իրենց ծնողաց աջակցութեան: Կատարեալ ըլլալու հանգամանքը, աստուածային գերագոյն պատուէրն է և յատուկ մարդկային ստեղծագործութեան: Սխալ ընթացքով շիտակ նպատակ հետապնդել անկարելի է:

բ. Կատարելութեան ձգտումը մարդկային հոգւոյն ամենավսեմ և ազնիւ յատկութիւններէն մէկնէ: Տանելու մարդը կատարե լութեան՝ Աստուծոյ նմանութեան:

17. Մարդկային վախը իր սկիզբը առաւ Ադամի և Եւայի անհնազանդութեամբ:

ա. Յիսուս Քրիստոս աշխարհ եկաւ փոխակերպելու "Աստուծոյ վախ"ը, աստուածային ՍԻՐՈՎ՝ "Մի վախնաք"-ով:

բ. Մարդ մինչեւ որ իր սեւեռակէտը չփոխէ, զԱստուած բռնատէր մը պիտի կարծէ, մինչդեռ վախը փարատելու ու ցրուելու համար, Յիսուս՝ Որդի Աստուծոյ, զԱստուած ներկայացուց վեհափառօրէն որպէս Հայր Երկնաւորը:

գ. Քրիստոսի դիտանկիւնէն մարդկութեան իսկական թշնամին, վախն էր, հոգն ու մտատանջութիւնը և անվստահութիւնը:

դ Մարդուն յարաբերութիւնը Աստուծոյ կամքին հանդէպ պարտ է ըլլալ սիրոյ շարժառիթէն բան վախի: Մարդ և Աստուած կը միանան փոխադարձ սիրոյ մէջ:

18. Մարդկային պատմագրութեան ամբողջութիւնը, պատմութիւնն է մարդու գոյապայքարին հանդէպ չարին զօրութիւններուն:

ա. Պայքարը պիտի վերջանայ "կնոջ սերունդէն" եկող Քրիստոսի յաղթանակովը:

բ.«Քուկին (օձին) ու կնոջ մէջտեղ, և քու սերունդիդ ու անոր սերունդին (կոյս Մարիամ)ին մէջտեղ թշնամութիւն պիտի դնեմ. ան քու գլուխդ պիտի ջախջախէ, և դուն անոր գարշապարը պիտի խայթես» --Ծննդ. Գ. 15:

գ. Յիսուսի Երկրորդ Գալուստի շրջանին ու Բարիի ու չարին պայքարամարտի ընթացքին, բոլոր նախատարերային աւերածութիւնները՝ երկրաշարժ պիտի կրկնուին, որպէսզի "Նոր Երկիր"ը վերադառնայ իր մաքո՛ւր նախավիճակին:

19. Առաքեալները չէին կրնար չփոխանցել Քրիստոսի Աւետարանը աշխարհին:

ա. «Իսկ մենք չենք կրնար չխօսիլ, ինչ որ տեսանք և լսեցինք»
ըսին առաքեալները--Գործք Դ. 20, Ա. Յով. Ա. 1-4

բ. «Իմ վարդապետութիւնս չէ, այլ Անոր՝ որ զիս ղրկեց»
ըսաւ Յիսուս--Յով. Է. 16:

գ. Ով որ կ՛ուզէ խօսիլ և սորվեցնել կրօնագիտութիւն, պարտ է ճանչնալ զինք Ղրկող Տէրը:

դ. «Ինչ որ ինծի համար շահ կը սեպէի, հիմա վնաս կը համարեմ

Քրիստոսի սիրոյն համար»--Փիլիպ. Գ. 7-11: Ըսած է Պօղոս առաքեալ:

20. Քրիստոսի մարմնատո՛ր շրջանին՝ կրած մարդկայի՛ն նեղութեան փորձութեամբ, Յիսուս մարդկութեան դիւրաբեկութիւնը ներկայացուց Հօր Աստուծոյ: Ուստի.

ա. «Աստուած էր որ Քրիստոսով աշխարհը հաշտեցուց Իրեն հետ և հաշուի չառաւ անոնց (մարդոց) մեղքը:

բ. Յիսուսի զոհաբերութիւնը ոչ թէ միայն խաչելութիւնն էր Գողգոթայի վրայ, այլ անոր ամբողջական ապրումը երկրի վրայ դարձաւ փաւութեան զոհագործութիւն--Բ. Կորնթ. Ե. 18-19:

21. Քրիստոսի անունը՝ Յիսուս կը գերազանցէ բոլոր անունները և Անոր պիտի ծնրադրեն երկնքի և երկրի արարածները--Փիլիպ. Բ. 9-11:

ա. Աստուած Սուրբ Հոգին պիտի ղրկէ աշակերտներուն Քրիստոսի անունով--Յով. ԺԴ. 26:

Հին Ուխտին մէջ «անուն» կը խորհրդանշէր տուեալ անձին նկարագիրը: Գողգոթան միայն աշխարհագրական անուն մը չէ բարձունքի մը, այլ Քրիստոսի արեամբ ու վկայութեամբ նուիրագործուած դէպք ու ցոլացումը Աստուծոյ սիրոյն:

բ. Զար ոգիները դուրս կ՛ելլեն Յիսուսի՛ անունով--Գործ ԺՉ. 16:

գ. Մարդեղացեալ, Բանն Աստուծոյ հանդիպող անձ մը, կը ստանայ նոր բնութիւն և նոր անուն:

Սիմոն Յովնանի որդին կ՛ըլլայ. "Պետրոս" "Նոր ծնունդ" մը:

դ. Յիսուս Քրիստոսի անունով աղօթել առ Աստուած կը նշանակէ՝ Անոր Հոգիո՛վը աղօթել, որպէսզի աղերսարկուն ալ աւելի մեծ զօրութիւն ստանայ:

Սոյն իմաստով Յիսուս կ՛ըսէ աշակերտներուն. «Ինչ որ Իմ անունովս խնդրէք, Հայրս՝ տայ ձեզի»--Յով. ԺԶ.16:

22. "Քրիստոս", եբր. "Մեսիա" որ կը նշանակէ "Օծեալ":

ա. Հրեշտակները ծանուցին Յիսուսը որպէս Քրիստոս Փրկիչը: --Ղուկ. Բ. 11:

Անունի հմայիչ հզօրութիւնը: Յիսուս Քրիստոսի անուան գործածութիւնը ունի գերբնական զօրութիւն-- Ա. Կորնթ. Ե. 4, Կող. Գ. 17:

Սրբազան անունը զօրութիւն է ինքնին, որուն, հաւատացեալ մը տեղի տալու է:

բ. Մարդեղութեան սկիզբէն Քրիստոս, Աստուծոյ Օծեալն էր որ եկաւ երկիր:

«Արդ, Հայրը Ինք ընտրեց զիս և աշխարհ ղրկեց»--Յով.Ժ. 36. վկայեց Յիսուս:

գ. Յիսուս Քրիստոս Ինքն է շօշափելի Մարմնացումը, երկնային վսեմութիւնը, անկոխելի սրբութիւնը, միակ Ճշմարտութիւնը, անմրցելի բարութիւնը, անմատչելի բարձրութիւնը, կեանքի մեծ Լոյսին և աստուածային Օծութեան:

23. "Տէր" եբր. "Եահուէ" բառը յունարէնով թարգմանուած է "Տէր":

ա. Մարիամ Մագդաղենացիին բերնին մէջ "Տէր" բառը կը դառնայ

երկրպագական երբ ան կը բացագանչէ ըսելով. «Իմ Տէրս և Աստուածս»:

բ. «Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի միջոցով»:

գ. Հ.Կ. Հայերէն թարգմանութեանց մէջ այս թարգմանութիւնն է թէ՛ եբր. Տէր “Adonai” տիտղոսին, և թէ Եահուէ "YHWH" անունին, երբ այդ անունը «Աստուած» Քրիստոսի “Elohim” կոչումին հետ միասին կը ներկայանայ “YHWH Elohim” Տէր Աստուած:

24. «Բանը Մարմին եղաւ» որպէսզի մենք (մարմնաւորներս) սըրբութեան օրինակը տեսնենք:

ա. «Որպէսզի անոնցմով հաղորդակից ըլլանք աստուածային բնութեան, ձերբազատուելով աշխարհի մէջ տիրող կորստաբեր ցանկութիւններէն և ապականութիւններէն»:--Բ. Պետ. Ա.4-5:

բ. Աստուածներ ըլլալու--Յով. Ժ. 34-36:

«Հողեղէն այս տունը, որ մեր մարմինն է և որուն մէջ կը բնակինք պիտի քայքայուի. բայց երկինքի մէջ ունինք Աստուծոյ կողմէ պատրաստուած անձեռագործ և յաւիտենական մարմին մը՝ իբրեւ տուն» --Բ.Կորն.Ե.1:

գ. Աստուածապաշտութեան խորհուրդը. «Երեւցաւ մարմինով, արդարացաւ հոգիով, յայտնուեցաւ հրեշտակներուն, քարոզուեցաւ հեթանոսներուն մէջ, հաւատալի եղաւ աշխարհի մէջ և վերացաւ փառքով» --Ա.Տիմ.Գ.16:

25. Յիսուս Քրիստոսի ամբոջ կեանքը Խորհուրդ Խորին է:

ա. Խորհուրդը կը կանխէ խօսքն ու գործը, ամէն արարք գործ ըլլալէ առաջ խօսք է, և խօսքով արտայայտուելէ առաջ խորհուրդ է:
Խորհուրդն է մարդուն բուն էութիւնը: Բարի խորհուրդին ակնաղբիւրը Աստուած է՝

Աւետարաններու մէջ մարդկային իմայքը կամ հետաքրքրութիւնը գոհացնող տեղեկութիւններ չեն արձանագրուած:

բ. Աւետարանները գրուած են. «Որպէսզի դուք հաւատաք թէ Յիսուս՝ Քրիստոսն է, Աստծոյ Որդին. նաեւ՝ որպէսզի հաւատաք ու յաւիտենական կեանք ընդունիք անոր անունով»--Յով.Ի. 31:

գ. «Աւետարանը յայտնութիւնն է Աստուծոյ փրկութեան ծրագրին, որ անցեալ բոլոր ժամանակներուն մէջ ծածուկ մնացած էր: Այժմ այդ խորհուրդը, մարգարէական գրութիւններով յայտնուած է»--Հռոմ. ԺՁ. 25-26

26. Պայծառակերպութիւնը կրնայ ըլլալ նախափորձ կամ նախերգան է Աստուծոյ Թագաւորութեան:

ա. Վայրկեանի մը համար Յիսուս ցոյց կու տայ Իր աստուածային փարքը ապացուցանելու Պետրոսին վկայութիւնը, թէ Ի՛նչն է Աստուծոյ Միածին Որդին, որուն պարտ են մտիկ ընել:

«Մենք երկինքի բաղաքացիներ ենք և հոնկէ՛ կը սպասենք որ գայ մեր Փրկիչը՝ Տէր Յիսուս Քրիստոս, որ մեր մահկանացու մարմինները պիտի կերպարանափոխէ և Իր մարմինին պէս Փառաւոր դարձնէ Իր զօրութեամբը»--Փիլիպ. Գ. 20-21:

բ. Փառաւորութեան ճամբան:

Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ յստակօրէն յայտնել աշակերտներուն, թէ պէտք է և Ինք երուսաղէմ երթայ, շատ չարչարանքներ կրէ աւագ քահանաներէն, Օրէնքի ուսուցիչներէն և երեցներէն, թէ պէտք է որ սպաննուի ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ» --Մատթ. ԺՉ. 21:

գ. Պօղոս Առաքեալ կ՛ըսէ. «Բազում նեղութիւններով է որ մենք պէտք է մտնենք Աստուծոյ Արքայութիւնը»--Գործք ԺԴ. 21:

Աշակերտները, Քրիստոսի խաչելութենէն և Յարութենէն յետոյ է միայն, որ հասկցան նեղութիւն կրել:

Քրիստոս, վերյիշումը կ՛ընէ Իրմէ առաջ եղող մարգարէներու նահատակութիւնը:

27. Քրիստոս կը յաղթայարէ Սիոնի (Եկեղեցիին) հպարտութիւնը ո՛չ խորամանկութեամբ և ո՛չ ալ վայրագութեամբ, այլ խոնարհութեամբ հեծած իշու մը վրայ ու փառաբանուելով մանուկներու և պարզունակ ժողովուրդի կոմէն:

ա. «Օրհնութի՜ւն Դաւիթի Որդիին, Օրհնեալ է ան՝ որ կու գայ Տիրոջ անունով: Օրհնութի՜ւն Բարձրեալին--Մատթ. ԻԱ. 15-16:

"Օսաննա" կը նշանակէ "փրկէ՛" կամ "Թողութիւն տուր":

բ. Խոնարհութիւնը Քրիստոնէական այն չքնաղ առաքինութիւնն է որով անհատ մը իր անձին գիտակցութիւնը ունի, կը գիտակցի թէ ի՛նչ որ ունի, ի՛նչ որ է Արարիչին տուրքն է, Աստուծոյ շնորհն է:

Խոնարհութիւնը շփոթելու չէ նուաստութեան հետ, ստորնութեան և վախկոտութեան հետ: Բարոյական մեծութիւնը ճեռք կը բերուի հեզութեամբ ու խոնարհութեամբ:

28. Շատկուայ Խորհուրդը, Քրիստոսի քաւչարար Խաչն ու հրաշափառ Յարութիւնն է, որ կը կանգնի որպէս կեդրոնական բարի լուր Աւետարանի պատգամին մէջ:

ա. «Չէ՞ որ Քրիստոս պէտք է այդ նոյն չարչարանքները կրէր և այնպէս մտնէր Իր փառքին մէջ»--Ղուկ. ԻԴ. 26:

բ. Սուրբ Շատկուայ Խորհուրդը՝ ուրիշի՛մը փրկութեան համար ցաւ քաշել է: Շատիկը տօնն է յաւերժական կեանքին, որ կը բանայ թեւերը հաւատացեալ հոգիներուն, թեւածելու համար անմահական կեանքի ոլորտները:

Առանց անմահութեան հաւատքին, մարդկային կեանքը անիմաստ ու աննպատակ կը դառնայ:

29. Յիսուսի առաքելութեան սկիզբէն կարգ մը Փարիսեցիներ նպատակ ըրին Զայն կորսնցնել, որովհետեւ.--

ա. Շար դեւերը կը վանէր, մեղքերու թողութիւն կու տար, Շաբաթ օրը բժշկութիւններ կը կատարէր ու նորայայտ կերպով կը մեկնաբանէր օրէնքը:

բ. Շարին հնարքը, նախանձի գրգռել է մարդը՝ մարդուն դէմ, և իրը չեղածը բռնի խլել ուրիշին ճեռքէն և եթէ ընդդիմութիւն տեսնէ, կը կոտրէ, կը թափէ ու կը սպաննէ:

30. Յիսուս թէեւ վիճաբանեցաւ ու նզովեց Փարիսեցիներու կեղծաւորութիւնը, բայց նաեւ ընկերացաւ անոնց ու շատ անգամ հրաւիրուեցաւ

որպէսզի ընթրէ անոնց հետ։--Մարկ. ԺԲ. 34, Ղուկ. Է. 36։

ա. Յիսուս գնահատեց Փարիսեցիներու կարգ մը կրօնական արարքներն ու հաւատալիքները, Օրինակ.--. Անոնց մեռելոց յարութեան հաւատքը--Մատթ. ԻԲ. 23-34, ողորմութիւն տալը, և ծոմապահութիւնը---Մատթ.Զ.18, զԱստուած որպէս Հայր աղօթքնին ու զԱստուած սիրելնին ----Մարկ. ԺԲ. 28-34։

31. Յիսուս և Մովսէսի Օրէնքը։

ա. Լերան քարոզի սկզբնաւորութեան, Յիսուս կ՛ազդարարէ, թէ Օրէնքը պարտ է ըմբռնել Նոր Ուխտի շնորհիվ.

**«Մի՛ կարծէք թէ եկայ Մովսէսի Օրէնքը կամ մարգարէներու ուսուցումները ջնջելու. չեկայ ջնջելու, այլ ամբողջացնելու։ Հաստատ գիտցէք, որ բոլոր Օրէնքն ու մարգարէութիւնները կէտ առ կէտ պիտի իրականան՝ առանց բառ մը իսկ դուրս ձգելու, մինչեւ գայ այն օրը, երբ այս երկինքն ու երկիրը պիտի անցնին»--Մատթ. Ե. 17-19։**

Յիսուս միակ Անձն էր որ կրցաւ պահել Օրէնքը իր ամբողջութեամբ--Մատթ.Ե 19, Յով.Ը. 46։2. Օրէնքը պահուելու էր կամ ամբողջութեամբ կամ երբեք--Յակ. Բ. 10։

Յիսուսի Անձին մէջ Աստուծոյ խօսքը կրկնուեցաւ ո՛չ թէ Սինայի լերան վրայ, այլ Երանելիներու լերան վրայ։ Յիսուս չջնջեց Օրէնքը, այլ տուաւ անոր գերագոյն մեկնաբանութիւնը ու ճշմարտապէս իրագործեց զայն։

32. Յիսուս և Տաճարը։

ա. Իրմէ առաջ գտնուող մարգարէներու նման, Յիսուս արտայայտեց խորունկ մեծարանք մը հանդէպ Երուսաղէմի Տաճարին։

բ. Երուսաղէմի տաճարին մէջ էր որ Յովսէփ ու Մարիամ Զինք նուիրեցին Աստուծոյ Իր ծնունդէն 40 օր վերջ։

գ. 12 տարեկան՝ Ան ուզեց մնալ տաճարին մէջ ու կոչեց տաճարը. **«Իմ Հօրս տունը»**։

դ. Իր հանրային քարոզութեան ընթացքին, աշակերտներներու ընկերակցութեամբ ուխտի կ՛երթար Երուսաղէմ։

ե. Տաճարը Իր Հօրը բնակարանն էր և Աղօթքի Տուն։ Ան բարկացաւ որ տաճարին արտաքին գաւիթը առեւտուրի շուկայ եղած էր։
--Մատթ. ԻԱ. 13։

զ. Յիսուս Մաքրագործեց տաճարը շահավաճառներու ձեռքէն--Յով Բ. 16-17։

է. Յիսուսի Համբարձումէն յետոյ առաքեալները շարունակեցին յարգել տաճարը--Գործք Բ. 46, Գ. 1, Ե. 20։

ը. **«Պիտի գայ ժամանակը, երբ ո՛չ այս լերան վրայ և ո՛չ ալ Երուսաղէմի մէջ երկրպագութիւն պիտի ընէն Հօրը։...Հոգի է Աստուած, և անոր երկրպագուները հոգիով և ճշնարտութեամբ պիտի պաշտեն Հայրը՝»**,ըսաւ Յիսուս--Յով. Դ. 23-26

33 Յիսուս Խաչելութեամբ մեռաւ։

ա. Հրեայ Կրօնաւոր իշխաններու մէջ բազմաթիւ էին գաղտնօրէն Յի-

սուսի հաւատացողները ու ոչ միայն երկու՝ Նիկոդեմոս և Յովսէփ Արիմադացին: Քահանայական դասը երկուբի բաժնուած էր--Յով. ԺԲ. 42, Է. 50, Թ. 16-17, Գործ Զ. 7, ԺԵ. 5, ԻԱ. 20:

բ. Յիսուսը խաչողները անոնք են, որոնք տակաւին կը շարունակեն և կը զուարճանան իրենց անառակութեան և մեղքերուն մէջ:

գ. Յիսուսը վայրագօրէն խաչելնին պատահական դէպք մը չէր, այլ՝ Աստուածային խորհրդաբանական ծրագիր մը--Գործ Բ. 23:

Այս չնշանակեր որ, խաչողները և զԱյն դատապարտողները հլու և կրաւորական դերակատարներ էին: Յիսուսի մահը բաւչարա՛ր մահ մը դարաձաւ--Ա. Պետ. Բ.24: Հօր Աստուծոյ բաւչարար սիրոյ արտայայտութիւն էր:

34. Յիսուսի Յարուցեալ Մարմինը:

ա. Յիսուս յարուցեալ Մարմին ունենալով ու մահուան անարգ նշանները ցոյց տալով հանդերձ, ու նաեւ գերբնական յատկութիւնները (երեւում և անտեսանելի դառնալ, ուտել և խմել և անճանաչելի ըլլալ), կարծես երկրային օրէնքներու սահմանումէ գերիվեր հրաշափառ մարմին մը ունէր:

բ. Յիսուսի յարուցած անձերը պարզապէս վերակենդանացում կամ վերամարմնացում մըն էին, ո՛չ մեռելոց յարութիւն ու ոչ յաւերժական գերահրաշ մարմին մը:

գ. Յիսուսի Յարութիւնը թէեւ պատմական դէպք և իրողութիւն է, սակայն այդ եղելութեան ինչպէ՞սը, մարդկային հասկացողութենէն գերի վեր կը մնայ: Ականատեսի վկայութիւնը չունինք թէ ինչպէ՞ս Յիսուսի մեռած Մարմինը վերստացաւ հրաշափառ Յարուցեալի ոգեղէն Մարմին, հետեւաբար կ՛ըսեն «Խորհուրդ մեծ և Սքանչելի»:

դ. Սոյն պատճառաւ Յիսուս չյայտներ Իր Յարուցեալ պայծառակերպութիւնը աշխարհի, այլ միայն Իր մտերիմներուն և Զինքը սիրողներուն:

35. Յիսուսի Յարութեան իմաստը և անոր փրկագործութեան նշանակութիւնը:

ա. «Եթէ չկայ մեռելներու յարութիւն՝ ուրեմն Քրիստոս յարութիւն առած չէ: Իսկ եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ՝ ի զուր է մեր քարոզութիւնը, ի զուր է նաեւ ձեր հաւատքը»--Ա. Կորնթ. ԺԵ. 14:

բ. Բոլոր ճշմարտութիւնները, նոյնիսկ ամէնէն անտրամաբանական հարցերը իրենց արդարացումը կը գտնեն Քրիստոսի Յարութեան մէջ:

գ. Քրիստոսի Յարութիւնը մեր գրաւականն է, որ Իրեն հաւատացողները նոյնպէս յարութիւն պիտի առնեն «ինչպէս որ Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան»--Ա. Կրն. ԺԵ. 20:

36. «Եւ Ինքը Տէր Յիսուս, անոնց հետ խօսելէ ետք, երկինք հաբարձաւ և նստաւ Հօր աջ կողմը»--Մարկ. ԺԶ. 19:

ա. «Ոչ ոք երկինք ելած է, բացի միայն անկէ, որ երկինքէն իջաւ» կ՛ըսէ Յովհաննէս առաքեալ Յիսուսի մասին--Յով. Գ. 13:

բ. Միայն ան որ երկինքէն եկաւ, ան կրնայ վերադառնալ երկինք:

գ. «Դաւիթ նահապետ մեռաւ և թաղուեցաւ և անոր գերեզմանը մեր մէջ է մինչեւ այսօր....Դաւիթ երկինք ելած չէ», կ՛ըսէ Պետրոս առաքեալ --Գործ Բ. 29-34:

37. Քրիստոս կրկին պիտի գայ:

ա. Քրիստոս ինքնաբերաբար կ՛իջնէ եկեղեցիին միջոցաւ: Մեր խիղճին ու միտքին վրայ:

բ. «Ապրինք թէ մեռնինք Տիրոջն ենք ... Քրիստոս հաւասարապէս կը տիրէ մեռելներուն և կենդանիներուն»--Հռոմ. ԺԴ. 8-9:

գ Յիսուս Քրիստոս Տէրն է մարդկութեան՝ անցեալի և ներկայի ---Եփես. Ա. 10:

դ. Քրիստոս Տէրն ու գլուխն է եկեղեցիին: Քրիստոսի թագաւորութիւնը, որպէս խորհուրդ, ներկայ է երկրի վրայ, որ Իր եկեղեցին է:

ե. Քրիստոսի Երկրորդ Գալուստէն առաջ եկեղեցին մեծ նեղութենէ և դերահաւատութենէ պիտի անցնի: Յիսուս ըսաւ: «Երբ գայ Մարդու Որդին՝ արդեօք հաւատ պիտի գտնէ՞ երկրի վրայ»--Ղուկ. Ժը. 8, ԻԱ. 12,

զ. Քրիստոս պիտի դատէ մեռեալներն ու ողջերը:

«Քանի որ Իմ այս փոքր եղբայրներէս մէկուն ըրիք՝ Ինծի ըրած եղաք» կ՛ըսէ Յիսուս--Մատթ. ԻԵ. 40:

Յիսուս այս իշխանութիւնը ստացաւ Հօրմէն--Յով.Ե. 22, 27, Մատթ. ԻԵ. 31, Գործ Ժ. 42, ԺԷ. 31, Բ. Տիմ. Դ. 1:

Որդին չեկաւ դատելու, այլ փրկելու:

Մարդիկ պիտի դատապարտուին իրենց գործերով--Յով.Գ. 8, ԺԲ.48 Մատթ. ԺԲ. 32, Ա. Կորնթ. Գ. 13-15:

38. Կը հաւատամ Սուրբ Հոգւոյն:

ա. «Ոչ ոք կրնայ ըսել. "Յիսուս Տէր է" բայց միայն՝ Սուրբ Հոգիով» --Ա. Կորնթ. ԺԲ. 3:

բ. «Աստուած մեր սրտերուն մէջ ղրկեց Իր Որդիին Հոգին՝ որ կ՛աղաղակէ "Աբբա, Հայր»--Գաղ. Դ. 6:

գ. «Ո՛չ ոք գիտէ Աստուծոյ խորհուրդները, եթէ ոչ՝ Աստուծոյ Հոգին» --Ա. Կորնթ. Բ. 11:

Աստուծոյ հոգին կը յայտնէ մեզ Քրիստոսը որ Իր կենդանի խօսքն է, Իր Բարբառիլը:

Յիսուս, Նիկոդեմոսին խօսած ժամանակ կ՛ըսէ. «Հովը կը փչէ ուր որ ուզէ և դուն անոր ձայնը կը լսես, բայց չես գիտեր ուրկէ կու գայ և ուր կ՛երթայ»--Յով. Գ. 5-8:

Այս անբացատրելի Հոգին, Յիսուս կը կոչէ "Սուրբ":

Յիսուս զԱյն կոչեց. "Ճշմարտութեան հոգին"--Յով. ԺՋ. 13:

39. Հաւատալ եկեղեցիին կը նշանակէ հաւատա՛լ Աստուծոյ ծրագրին:

ա. "Եկեղեցի" բառը բնագրին մէջ "ըկկղսիա" կանչուած, ժողուուած և հաւաքուած կը նշանակէ:

"Եկեղեցի"ն տառադարձութիւնն է Յուն. (ekklesia,) բառին, որ կը նշանակէ հաւատացեալներու համախմբումը, կամ Աստծոյ ժողովուրդին համախմբումը, և այդ իմաստով գործածուած է նաեւ Հին Կտակարանին մէջ:

Հետեւաբար Ն.Կ. մէջ Եկեղեցի բառը կապ չունի պաշտամունքի վայրին կամ շէնքին հետ, այլ՝ առհասարակ հաւատացեալներու ամբողջութիւնը կը նշէ--Մատթ. ԺՁ. 18: Գործ. Ի. 28: Ա. Կորնթ. Ժ. 32, ԺԲ. 28:

Կամ բրիստոնէական տեղական համայնքի մը տրուած կոչումն է--Գործ. Ը. 1, ԺԴ. 22, Ի. 17

Եկեղեցւոյ մը մէջ, Աստուած Իր ժողովուրդը կը կանչէ, որ դառնան միատարր, միասնականութիւն մը :

բ. Եկեղեցին այն ժողովուրդն է, բոլոր աշխարհի մէջ, որոնք Աստուած կը կանչէ: Այս հաւատացեալները գոյութիւն ունին իրենց տեղական եկեղեցիներուն մէջ:

Եկեղեցին կը ստանայ իր կեանքը Աստուծոյ խօսքէն՝ Աւետարանէն և Քրիստոսի Մարմինէն (Ս. Հաղորդութենէ) և ի՛նք ալ կը դառնայ Քրիստոսի Մարմինը--Եփես. Ա. 21-23:

գ. Եկեղեցին ոչխարներու գոմն է՝ ապաստանարանը:

Աստուած ստեղծեց աշխարհը հաղորդութեան և մասնակցութեան համար: Եկեղեցին սոյն հոգեւոր հաղորդութեան և սուրբ յարաբերութեան վայրն է՝ նպատակակէտը սոյն ծրագրին:

դ. Եկեղեցին այժմ աֆսորեալ մըն է աշխարհի մէջ, ա՛յդ իսկ պատճառաւ անոր թերութիւնները ներելի են:

Եկեղեցին պիտի հասնի կատարելութեան, երբ իր Տէրը վերադառնայ: Եկեղեցին կ՛ապրի պատմութեան մէջ, սակայն կը գերազանցէ անոր:

Հաւատքի աչքո՛վ միայն կարելի է տեսնել Եկեղեցին, որ անտեսանելի Գլխուն տեսանելի, հոգեւոր մարմինն է: Եկեղեցին թէ՛ մարդկային է (կազմակերպչական) և թէ՛ աստուածային (իր ներշնչումով):

40. Եկեղեցին միասնականութիւնն է մարդոց և Աստուծոյ:

ա. «Այս խորհուրդը մեծ է, սակայն ես կը խօսիմ Քրիստոսի և Եկեղեցիին վերաբերեալ», կ՛ըսէ Պօղոս առաքեալ--Եփես. Ե.32:

Եկեղեցւոյ հաղորդութեան և յարաբերութեան գլխաւոր դերը «սիրոյ իրագործումն է» սուրբ կենցաղավարութեամբ: Եկեղեցւոյ առաջնահերդ կոչումը և նպատակը պատարագուիլ է Եկեղեցւոյ միասնականութեան համար:

բ. Եկեղեցին, Աստուծոյ անտեսանելի սիրոյն, տեսանելի դէպք եղելութիւնն է, որպէսզի ամբողջ մարդկութիւնը դառնայ եղբայրակցութիւն մը:

Օրէնքը՝ Նոր Պատուիրանն է Քրիստոսի."սիրել զիրար"--Յով.ԺԳ.34:

Առաքելութիւնը՝ "աղ և լոյս" ըլլալ է աշխարհի մէջ--Մատթ. Ե. 13-16:

Ճակատագիրը՝ (կոչումը) դառնալ է՝ կատարեալ--Մատ. Ե.48:

41. Եկեղեցին հաղորդութիւն է Քրիստոսի հետ:

ա. Տեսանելի և շօշափելի Քրիստոս երբ դարձաւ անտեսանելի Անոր խոստումը (Ես ձեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհիս վերջը), ի զօրու կը մնայ Իրեն աշակերտողներուն համար:

Քրիստոս Իրեն կը միացնէ մեզ Իր չարչարանքներովը:

Ան կը գործէ մեր մէջ մեր աճումին համար:

Եկեղեցին Սուրբ Հոգւոյն մարմին է:

բ. Եկեղեցին՝ մէ՛կ է, Սուրբ, Տիեզերական և Առաքելական: Այս չորս յատկանիշները (նկարագիր) անբաժանելի են: Եկեղեցւոյ սրբազան խորհուրդը "մէ՛կ ըլլան" է (միասնականութիւն):

42. Եկեղեցին մի՛ է, Սուրբ, Տիեզերական և կը պատկանի Քրիստոսի --Մատթ. ԺԶ. 18:

ա. Անուրանալի, անժխտելի և ակնյայտնի է, որ Եկեղեցին ո՛չ ազգային է, ո՛չ ցեղային, և ո՛չ ալ գաղտնի խմբակցութեան մը կը պատկանի, այլ Քրիստոսի:

բ. Առաքեալները Եկեղեցւոյ առաքելութեան իշխանութիւնը ստացան Յիսուս Քրիստոսէ.

«Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինծի երկինքի մէջ և երկրի վրայ:

Ինչպէս որ Հայրը զիս ղրկեց, այնպէս ալ ես ձեզ կը ղրկեմ: Հետեւաբար, գացէք և բոլոր ժողովուրդները ինծի աշակերտ դարձուցէք» --Մատթ. ԻԸ. 18-19:

գ. «Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինծի երկինքի մէջ և երկրի վրայ»:

Եկեղեցին որ երկրի վրայ է, Յիսուսի իշխանութեան ենթակայ կը սեպուի:

դ. «Ես ձեզ կը ղրկեմ»:

Առաքեալները Եկեղեցին չեն, այլ շինողները (որմնադիրները) եկեղեցւոյ: Եկեղեցին իրենց չի՛ պատկանիր, այլ Ճարտարապետի՛ն:

ե. «Ժողովուրդները Ինծի աշակերտ դարձուցէք»:

Ո՛չ ձեր և ո՛չ ալ ուրիշի՛ աշակերտներ պիտի ըլլան դարձի եկող հաւատացեալները, այլ մի միայն "Ի՛մ աշակերտներս" պարտ են կոչուիլ կ՛ըսէ Յիսուս:

43. Եկեղեցւոյ Միասնականութիւնը:

ա. «Ձեմ աղօթեր միայն իրենց (աշակերտներուն) համար, այլ նաեւ անոնց համար՝ որոնք անոնց բարոզութեամբ ինծի պիտի հաւատան:

Կ՛աղօթեմ որ անոնք բոլորն ալ մէկ ըլլան, ինչպէս որ դուն, ո՛վ Հայր, իմ մէջս ես և ես Քու մէջդ, այնպէս ալ անոնք մեր մէջ ըլլան, որպէսզի աշխարհը հաւատայ, որ դուն ղրկեցիր զիս». կ՛աղօթէ Յիսուս --Յով. ԺԷ. 20-21:

բ. Եկեղեցւոյ միասնականութիւնն ու իրար սիրե՛լն է որ պիտի հրապարակէ ու դարձի բերէ անհամար հեթանոսները Քրիստոսի Աւետարանին:

Յիսուս կը շարունակէ ու կ՛աղօթէ ըսելով. «Անոնք կատարեալ կերպով մէկ ըլլան, որպէսզի աշխարհը գիտնայ թէ դուն ղրկեցիր զիս»--Յով. ԺԷ. 23:

գ. Եկեղեցւոյ գլուխը Քրիստոս Ի՛նքն է:

«Այր մարդն է գլուխը կնոջ, ինչպէս որ Քրիստոս գլուխն է Եկեղեցիին. և Ինքն է Փրկիչը այդ մարմնին»--Եփե. Ե. 23:

«Ան է (Քրիստոս) գլուխը մարմնին, այսինքն Եկեղեցիին. Ան՝ է սկիզբը, որ անդրանիկ ծնունդն եղաւ մեռելներէն, որպէսզի Ինք ըլլայ Առաջինը ամէն բանի մէջ»--Կողոս. Ա. 18:

դ. Եկեղեցին անպարտելի և անյաղթահարելի է:

«Այդ վէմին վրայ պիտի շինեմ իմ Եկեղեցիս, և դժոխքի դռները պիտի չյաղթահարեն զայն»--Մատթ. ԺԶ. 18:

Եկեղեցին, աշխարհի վրայ ամէնա երկար և համաշխարհային կազմակերպութիւնն է:

Յիսուսի կարգախօսը.

«Այս աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք, սակայն քաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ Ես յաղթեցի աշխարհին»--Յով. ԺԶ. 33:

Ոչ թէ նեղութիւն կրնաք ունենալ, այլ պիտի՛ ունենաք:

Միջին Արեւելքի մէջ ամենաշատ չարչարուող ազգը եղած է Հայը:

Ան չարչարուած է մի միայն քրիստոնեայ եղած ըլլալուն համար:

Միակ քրիստոնեայ կանգուն ազգն է Փոքր Ասիոյ մէջ:

44. Եկեղեցւոյ Սրբութիւնը:

ա. Քրիստոսի աղերսը ո՛չ միայն մարդ էակին Իրեն հաւատալն է, այլ մարդ արարածին սրբագործուիլը, նոր արարածի փոխակերպուիլը, ու Ան կ՛ըսէ. «Սրբագործէ՝ զանոնք քու ճշմարտութեամբդ, որովհետեւ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է: Ինչպէս որ դուն զիս աշխարհ ղրկեցիր, ես ալ զանոնք աշխարհ ղրկեցի: Իրենց համար ես ինքզինքս կը նուիրաբերեմ, որպէսզի իրենք ալ ճշմարտապէս սրբագործուին:»--Յով. ԺԷ. 17-19:

45. Քրիստոսի Եկեղեցին Տիեզերական է:

ա. «Յիսուս պիտի մեռնէր Իր ժողովուրդին համար և ո՛չ միայն Հրեայ ժողովուրդին համար, այլ՝ որպէսզի Աստուծոյ ցրուած որդիներն ալ ի մի հաւաքէ» --Յով. ԺԱ. 51-52:

«Տակաւին ուրիշ ոչխարներ ալ ունիմ, որոնք այս փարախէն դուրս են. պարտաւոր եմ զանոնք ես ներս բերել: Անոնք ալ ինծի մտիկ պիտի ընեն, և պիտի ըլլան մէկ հօտ՝ մէկ հովիւ»--Յով. Ժ. 16:

Եկեղեցիները, այսօր կրնան ցեղայնապէս, մշակութային ու լեզուաբանական պատճառով իրարմէ զատուած ըլլալ, սակայն «ՊԻՏԻ՛ ըլլան մէկ հօտ՝ ՄԷԿ ՀՈՎԻՒ»:

Քրիստոս Ինք կը խոստանայ. «Ուր որ երկու կամ երեք հոգի հաւաքուած ըլլան իմ անունովս՝ ես այնտեղ եմ, անոնց մէջ»
--Մաթ. ԺԸ. 20:

բ. Հրեայ քրիստոնեաներու մէջ տարրեր կային որոնք ըմբռնած էին քրիստոնէութեան տիեզերական նշանակութիւնը, որուն Պօղոս առաքեալ, ախոյանը դարձաւ:

**«Եկեղեցին իր խորհով զուտ հոգեւոր, տիեզերական երեւոյթ մըն է, իսկ իր ձեւով՝ ազգային»--Վազգէն Ա. Կաթողիկոս**:

Պօղոս և Պետրոս առաքեալներ՝ իրենց արեա՛ն նահատակութեամբ վկայակոչեցին Քրիստոսի առաքելութեան տիեզերական ոգին:

գ. Եկեղեցին Տիեզերական է, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս Իր աշակերտները ղրկեց աշխարհի բոլո՛ր ծայրամասերը. Յիսուս մօտենալով՝ խօսեցաւ անոնց ու ըսաւ. «Գացէ՛ք ուրեմն, աշակերտ դարձուցէք բոլոր ազգերը, մկրտեցէ՛ք զանոնք Հօր և Որդիին և Սուրբ Հոգիին անունով»
--Մատթ. ԻԸ. 19:

Որպէս Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ հաւատացեալ, եթէ մենք զմեզ

օտար զգանիմ ուրիշ եկեղեցւոյ մը մէջ (ոչ մեր յարանուանութենէն) ուր Յիսուս Քրիստոս կը բարոզուի, յանցաւորը կամ զանցառուն մե՛նք ենք:

դ. Հաւատալը կը նշանակէ նոյնանալ թէ հաւատացածին և թէ բոլոր հաւատացեալներուն հետ. որոնք կը հաւատան Իւ հաւատացածիդ՝ Աստուծոյ: Եթէ կը հաւատանք Աստուծոյ, պարտական ենք վստահիլ նաեւ անո՛նց որոնք կը հաւատան:

46. Քրիստոնեայ ըլլալ ի՞նչ կը նշանակէ և քրիստոնէական կեանք ապրիլ ի՞նչ կը պահանջէ:

ա. Քրիստոնեայ ըլլալ կ՛ենթադրէ գործօ՛ն աշակերտութիւն:

"Քրիստոնեայ" ըսել՝ վկա՛յ ըսել է, ամենէն խորունկ քրիստոնէական հասկացողութեամբ, այսինքն (մարտիրոս):

Քրիստոնեայ ծնիլը դիւրին է, Քրիստոսի աշակերտիլը անճնազոհութիւն և կերպարանափոխութի՛ւն կը պահանջէ:

Քրիստոնեային կեանքը և վկայութիւնը աստուածակեդրոն է քրիստոսահայեաց ըմբռնումով, ան կ՛ապրի ա՛յն հաւատքով ու ա՛յն Աստուծմով, որ յայտնուեցաւ Յիսուս Քրիստոսի ու Սուրբ Հոգւոյն վկայութեամբ:

47. Եկեղեցին ու ոչ Քրիստոնեաները:

ա. Հին Կտակարանը (Օրէնքը) հրեաներուն պատասխանն է Աստուծոյ յայտնութեան ու կոչումին:

Քրիստոնեաները կը սպասեն Քրիստոսի Երկրորդ Գալուստը մինչ Հրեաները՝ Անոր առաջին գալուստը:

բ. Եկեղեցին պարտ է ճանչնալ, որ բոլոր կրօնքները որոնում մը խուզարկում մըն են ճշմարիտ Աստուծոյ, հոգ չէ որ խաւարի մէջ կը խարխաբեն: Աստուած բոլոր մարդոց տուած է ջունչ ու կեանք:

գ. Համայն մարդկութիւնը իր որոնումի ու պաշտամունքի կենցաղավարութեան մէջ տխուր արտայայտութիւններ ունեցած են ու եղծանած աստուածային պատկերը և Յայտնութիւնը:

Յիսուս Իր աշակերտները ղրկեց «իբրեւ ոչխարներ՝ գայլերու մէջ», ու ո՛չ թէ յօշոտող գայլեր ոչխարներու մէջ: Ան պատուիրեց անոնց որ ըլլան «օձերու պէս խորագէ՛տ, և աղաւնիներու նման միամիտ (անվնաս)--Մատթ. Ժ. 10:

48. Աւետարանչութիւն՝ Եկեղեցւոյ տիեզերականութիւնը:

ա. Եկեղեցին, որպէս բեկանեալ սուրբ Հաղորդութիւն, կը բաշխուի իր նահատակութեամբ (ո՛չ զէնքով), հաւատքի բերելու համար հեթանոսները:

Քրիստոս Իր առաքելութեան տիեզերականութիւնը յայտնեց երբ ըսաւ. «Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինծի երկինքի մէջ և երկրի վրայ:

Ինչպէս որ Հայրը զիս ղրկեց, այնպէս ալ ես ձեզ կը ղրկեմ:

Հետեւաբար, գացէք և բոլոր ժողովուրդները ինծի աշակերտ դարձուցէք: Զանոնք մկրտեցէք՝ Հօր, Որդիին և Սուրբ Հոգիին անունով:

Անոնց սորվեցուցէք այն բոլոր պատուիրանները որ ես ձեզի տուի»--Մատթ. ԻԸ. 18:

Եկեղեցւոյ բնոյթը և սկզբնաւորութիւնը՝ աւետարանչութի՛ւն է:

բ. Եկեղեցւոյ գերագոյն նպատակը, մարդկութիւնը հաղորդութեան մէջ դնել է Հօր և Որդւոյն սիրոյ Հոգւոյն:

Ի՞նչ ըլլալու է աւետարանչութեան շարժառիթը:

Աստուծոյ սէրը, ճշմարտութիւնը և փրկագործութիւնը: Աւետարանչութիւնը խաչելութիւն մըն է: Երբ հետեւելու ըլլանք Յիսուս Քրիստոսի, անխուսափելի է որ չդառնանք խաչակից Անոր հետ:

49. «Թէպէտ առանձին-առանձին անդամներ էք, բայց միասնաբար կը կազմէք Քրիստոսի մարմինը--Ա. Կորնթ. ԺԲ. 27:

ա. Թէ՛ եկեղեցական հոգեւորութիւնն ու թէ՛ աշխարհական հոգեւորներ նուիրագործուած են իրենց կոչումով ու մասնագիտական յատուկ շնորհներով ըլլալ փրկագործչական աւետարանիչներ:

Քրիստոսը բարոզող իւրաքանչի՛ւր անհատ, աւետարանիչ մըն է:

Քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանին թէեւ առաքեալներ մեծ գործեր տեսան, սակայն պարզ ու համեստ բանուորական ու գերիներու դասակարգը եւս թափանցեցին իրենց գտնուած տարածութեան մէջ բարոզելու իրենց հաւատը:

Պօղոս առաքեալ կ՛ըսէ. «Ինչպէ՞ս մարդիկ օգնութեան պիտի կանչէին Քրիստոսը, առանց անոր հաւատացած ըլլալու. կամ ինչպէ՞ս պիտի հաւատային անոր, առանց իր մասին լսած ըլլալու. կամ ինչպէ՞ս պիտի լսէին, եթէ բարոզող մը չկար. և կամ՝ ինչպէ՞ս պիտի բարոզէին զայն, առանց Աստուծմէ ղրկուած ըլլալու»--Հռոմ. Ժ. 14-15:

Հետեւաբար, հաւատը ծնունդ կ՛առնէ բարոզութիւնը լսելէն. իսկ բարոզութիւնը հաւատ կ՛արթնցնէ՝ երբ Քրիստոսի խօսքերն են որ կը բարոզուին»--Ժ. 17:

բ. Սուրբ պահուելիք միակ բաները մեր սիրտը, միտքը և մեր կեանքերն են:

գ. Յիսուս Քրիստոսի նուիրուածներ, սուրբ ըլլալու կոչուածներ են անո՛նք, որոնց սրտին մէջ ծնած է Յիսուս: Երկու ուժեր անդուլ կ՛արծարծէին այդ կրակները. մին՝ մտքի խորաթափանց լոյսն էր. միւսը՝ սուրբ նուիրում մը դէպի գերագոյն Ճշմարտութիւն:

դ. **Ս.Գրիգոր Տաթեւացի կ՛ըսէ.**
**«Սրտի սրբութիւնը այն է, որով սիրտը կը մաքրուի, և կը կը պայծառանայ կարենալ տեսնելու և ջերմեռանդօրէն սիրելու համար զԱստուած»:**

50. Քրիստոնէութեան առաջնահերթ առաքեալները և բարոզիչները՝ աշխարհականներ եղած են:

ա. Քրիստոնէութեան մէջ բահանայութիւնը մասնայատուկ բաղանքի առանձնաշնորհը չէր, այլ աշխարհականներու (համայն հաւատացեալներու բահանայութեան):

բ. Եկեղեցին հոգեւորականութեան ինչքը չէ, Ազգի՛ն տունն է, թէ՛ եկեղեցականի՛ն թէ Աշխարհականին համար:

51. Սրբոց Հաղորդութիւն:

ա. Եկեղեցին Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնն ու հաղորդակցութիւնն է:

«Այդ օր հաւատացեալներուն թիւը շուրջ երեք հազար հոգիով աւելցաւ: Յարատեւ կերպով անոնք Քրիստոսի վարդապետութիւնը կը սորվէին առաքեալներէն և կը մասնակցէին հաւաքական ճաշերուն, հաց բեկանելու արարողութեան և աղօթքներուն»--Գործք. Բ. 41-42

բ. Հաղորդուիլ նահատակներուն ապրող ու ապրեցնող ներկայութեամբ:

Հաղորդակցութիւնը հոգեւոր կեանքի առանցքն է:

Քրիստոսի միացողներ, Անոր Անձին մէջ միացած կ՛ըլլան նաեւ իրարու:

գ Քրիստոսի մելանուշ ձայնը (Եկէք ինծի)ն է, որ կը հնչէ մեղմ ու քաղցր: Այդ ձայնը հաղորդական և գրաւիչ ուժ մը ունի, նորոգելու մեղաւորներուն տառապալից կեանքը և սփոփելու համար տանջուած սրտերը:

Յիսուս Քրիստոսի Մարդեղութիւնը հաղորդականութեան ամենէն նուիրական արտայայտութիւնն էր: Սրբացումով նիւթականը՝ հոգեւորին, հունաւորը՝ անհունին, և ժամանակաւորը Անժամանցելիին կը դառնան:

Յիսուսի համար աղօթքը հաղորդակցութիւն և սրտակցութիւն էր Իր երկնաւոր Հօր հետ՝ հոգեկեցութիւն և ընկերակցութիւն: Աստուծոյ և մարդուն ամենասերտ յարաբերութեան և հաղորդակցութեան մեծ կոթողն է Աւետարանը, հոն կը տեսնենք թէ ինչպէս անպարագրելին՝ Աստուած կը պարփակուի մեր հունաւոր մարմնին սահմաններուն մէջ:

Աստուած դեռ լոյսեր ունի տալիք ու յայտնութիւններ ունի հաղորդելիք:

դ. Ս.Հաղորդութիւնը կ՛աճեցնէ այս միութիւնը և կ՛եղբայրացնէ մեզ՝ Յիսուս Որդւոյն մէջ Իր որդիները կ՛ընէ և կը մղէ հաւատացեալները նմանելու Քրիստոսի:

Սուրբերու հաղորդութեամբ՝ հաւատացեալները կը մտնեն այն անհամար վկաներու երամին մէջ:

52. «Հաւատամք...Ի յարութիւն մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց»--Նիկիական Հանգանակ:

ա. Աւետարանը կը սկսի ոչ թէ Քրիստոսի Ս.Ծնունդով, այլ Անոր յաղթական և հրաշափառ Յարութեամբ:

բ. Յիսուսի Յարութիւնը լոյսի յաղթանակն է խաւարի վրայ, անմահութեան զօրութիւնն է մահուան վրայ, յաւերժական կեանքի իշխանութիւնն է մեռելութեան վրայ, սիրոյ յաղթանակն է ատելութեան վրայ, և բարութեան յաղթութիւնն է չարութեան վրայ:

Յիսուսի իւրաքանչիւր խօսքը և բժշկութիւնը յարութեան լոյսին առաջնորդող ճանապարհ մըն է:

«Եթէ Աստուծոյ Հոգին ձեր մէջ կը բնակի, Աստուած, որ Յիսուս Քրիստոսը մեռելներէն յարուցանեց, Իր Հոգիին միջոցաւ որ ձեր մէջ կը բնակի՝ պիտի կենդանացնէ նաեւ ձեր մահկանացու մարմինները»
--Հռոմ. Ը. 11:

Յարութեան գեղատեսիլ իրողութիւնը՝ նսեմացուց հեթանոս կրօնքները և յեղաշրջեց ժողովուրդներու հոգեվիճակը:

«Ինչպէ՞ս ձեր մէջէն ոմանք կ՛ելլեն ըսելու թէ՝ "Մեռելներու յարութիւն չկայ": Եթէ մեռելներու յարութիւն չկայ, ուրեմն Քրիստոս

յարութիւն չէ առած և եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ՝ զուր է մեր բարոզութիւնը, զուր է նաեւ ձեր հաւատը»
--Պօղոս առաքեալ, Ա. Կոր.ԺԵ. 12-14:

Յիսուս Քրիստոսի ականատես առաքեալները ապացուցանելու համար իրենց վկայութիւնը, յանձնառո՛ւ եղան նա հատակութեան և տանչահար մարտիրոսութեան:

գ. Յիսուս Քրիստոս յայտնուեցաւ նոյնիսկ Ի՛ր Յարութեան չհաւատացող կիներուն, սակայն Զինք սիրո՛ղկիներուն: Յիսուս Քրիստոսի լուսեղէն Յարութեան ընդմէջէն անոր աշակերտները գիտցան Անոր կեանքը, մահը և ուսուցման նպատակը:

Բոլոր ճշմարտութիւնները, նոյնիսկ ամէնէն անտրամաբանական հարցերը իրենց արդարացումը կը գտնեն Քրիստոսի Յարութեան մէջ:

Քրիստոսի Յարութիւնը մեր գրաւականն է, որ Իրեն հաւատացողները նոյնպէս յարութիւն պիտի առնեն: «Ինչպէս որ Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան»
--Ա. Կորնթ. ԺԵ. 20:

Մեռելոց յարութեան ճշմարտութիւնը աներկբայ է աւետարանական վարդապետութենէ--Մատթ. ԻԲ 31, Ղուկ. Ի 38, Յովհ. Ե. 28, Ա. Թես. Դ. 13, Ա. Կորնթ. ԺԵ:

Աշակերտները երբ համոզուեցան իրենց Վարդապետին Յարութեան, իրենց ստուգութիւնը այնքան հաստատուն եղաւ որուն բաղումը դեռ չվերջացուցին երկու հազար դարեր:

դ. Եկեղեցին նոր կեանքի, Յարութեան զուարթ ու կենսանորոգ աւետիսը կը հնչեցնէ ոսկի զանգակներու ղօղանջով.

**«Քրիստոս Յարեա՛ւ ի մեռելոց»:**

Յիսուսի Յարութեան փառին ու յաւիտենական երանութեան արժանի ու մասնակից ըլլալու համար՝ մարդ պէտք է անցնի գողգոթայի բլուրէն և Աւագ Շաբթուան չարչարալից Խաչի ճանապարհէն:

Առանց զոհողութեան՝ յաղթանակ չի շահուիր և առանց խաչելութեան՝ Յարութիւն չկայ:

**«Հայ ազգը Յիսուսի Յարութեան Տօնին մէջ իր կեանքի վերածնունդը տեսած է, ահաւոր տառապանքներէ ու խաչի մահացումներէն վերջ՝ իր գոյութեան վերկենցաղումը տեսած է, ու այդ հաւատքով ապրած ու այդ յոյսով Յարութիւն առած է իր չարչարանքներու գերեզմանէն Փա՛ռք Անոր հրաշազան ու լուսափողփող Յարութեան»--Սիոն Արք. Մանուկեան:**

ե. Մարդկութիւնը Էմմաուսի ճամբորդներուն պէս չի՛ տեսներ իր քովէն քալող Տէրը, իրեն հետ խօսող Լոյսը, ու յուսահատ կը քալէ, դեռ չէ հասած հանգրուանը, տակաւին չէ՛ ճանչցած Տէրը, դեռ անոր հետ սեղան չէ նստած ու ճաշակած Անոր օրհնութեան հացէն:

Քանինե՛ր դեռ խաւարի մէջ կը խարխափեն առանց Յարութեան հաւատալու:

Հրաշազան ու արեւափառ հրեշտակը կանգնած թափուր գերեզմանին վրայ կը հնչեցնէ զանգը.

«Ձի՞ խնդրէք զԿենդանին ընդ մեռեալս, չէ աստ, այլ յարեաւ»:

զ. «Յարութիւնը կը մնայ գագաթնակէտային իմաստով ամենէ փա-

ռապանծ և ներշնչող տօնը, փառապսակը Քրիստոսի կեանքին և կտակին»

**«Յիսուս մահուամբ զմահ կոխեաց և յարութեամբն**
**Իւրով մեզ զկեան պարգեւեաց» ու ըսաւ աշխարհի.**
**«Ես իսկ եմ յարութիւնը և կեանքը. ան որ ինձի կը**
**Հաւատայ, թէպէտ և մեռնի, պիտի ապրի»:**
**«Մեր մեռելները բոլոր Միահամուռ ոստումով**
**Պիտի կանգնին գերեզմանին մէջ իրենց.**
**Ու անհամբեր հեռո՜ւն ակնապիշ**
**Պիտի սպասեն վարդահեղեղ գալուստին**
**Արշալոյսի մ՛Արշալոյսի մը՝ որուն**
**(Հաւատացէ՛ք ինձ Մայրեր)**
**Ես ոտնաձայնը կ՛առնեմ...»**

--Դ. Վարուժան

53. Ի՞նչ է մահը:

ա. Մահը կեանքին վախճանն է: Մարդ արարած անմահ չէր ստեղծըւած, այլ յաւիտենական կեանք ստանալու երաշխիքով:

Կեանքը գոյութիւն և ապրում է, ուստի մահը անգոյութիւն է:

Մահը մեր կեանքին ամենամեծ առեղծուածն է: Ըստ երեւոյթին հակադրութիւնը մեր գոյութեան:

բ. Պօղոս առաքեալ, աստուածային ներշնչումով կ՛ըսէ.

«Ինչպէս ադամէ ծնածները բոլորն ալ կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսէ ծնածները բոլորն ալ պիտի կենդանանան»
--Ա. Կորնթ. ԺԵ. 22:

Առաքեալը բնաւ չ՛ըսեր. Ադամին "մեղանչումին" համար պիտի մեռնին, այլ անկէ՛ ծնած ըլլալնուն համար պիտի մեռնին:

Աստուած եթէ Ադամը անմահ ստեղծած ըլլար երբեք սա խօսքերը պիտի չըսեր Ադամին՝ մեր նախահօր նկատմամբ.

«Ահա Ադամ մեզմէ մէկուն պէս եղաւ՝ բարին ու չարը
գիտնալու. և հիմա չըլլայ որ իր ձեռքը երկնցնէ, ու
կենաց ծառէն ալ առնէ և ուտէ ու յաւիտեան ապրի.
ուստի Տէր Աստուած Եդեմի պարտէզէն դուրս ըրաւ զանիկա»
--Մնն. Գ. 22-23:

54. Ի՞նչ է մարդոց մահուան դատապարտուելուն պատճառը:

ա. Յովհաննէս, Քրիստոսի սիրելի աշակերտը կ՛ըսէ.

«Աստուած ա՛յնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր միածին Որդին տուաւ, որպէսզի անոր հաւատացողը չկորսուի, այլ յաւիտենական կեանք ունենայ»:

բ. Առաքեալը վերոյիշեալ համարէն յետոյ կը շարունակէ ու կ՛ըսէ իր ընթերցող հաւատացեալներուն.

«Ով որ կը հաւատայ անոր՝ (Յիսուսի) չի՛ դատապարտուիր. իսկ ով որ չի հաւատար անոր՝ արդէն իսկ դատապարտուած է»--Յով. Գ.18:

Վերոյիշեալ համարը, մարդ էակին դատապարտութիւնը Ադամին մեղքին չի՛ վերագրեր, այլ ենթակային անհաւատութեանը...:

գ. Հաւատալ՝ խորհուրդի մը տիրացումն է որուն ստուգութեան փորձանիշը ինքն իր մէջն է: Ստուգութեան անդիմադրելի զգացումն է որ

խանդավառ կը դարձնէ Քրիստոնեան: Աստուծոյ չհաւատացող հոգին կրնայ ըսուիլ թէ գոյութիւն իսկ չէ առած դեռ. Ան կը նմանի ներարգանդեան վիճակի մէջ գտնուող մանկիկի մը: Ինչպէս որ չծնած մանկիկը արգանդին մէջ անհասկնալի, շփոթ ու խաւար գոյութիւն մը ունի և ինքնութիւնը չէ ստացած, այնպէս է և անհաւատ հոգին:

Այնպէս որ, երբ հոգի մը անհաւատ կը մեռնի, կրնայ ըսուիլ թէ վիժեցաւ, այսինքն չծնած մեռաւ:

դ. Հաւատալու զօրոյթը, ո՛չ թէ հաւատքի՛ն մէջն է, այլ չհաւատալո՛ւ ազատութիւնը ունենալով հանդերձ, հաւատալո՛ւն մէջն է:

Աներկեան հաւատալը ազգութենէ, լեզուէ և ցեղային պատկանելիութենէ գերիվեր և հասարակային է, որ յայտնուեցաւ Մարդեղացեալ Քրիստոսով: Հաւատքը զօրութեան մը ներշնչումն է:

55. Ի՞նչ կը նշանակէ մահը, հաւատացեալի մը համար:

ա. Պօղոս առաբեալ սապէս կը բացատրէ.

«Ինծի համար կեանքը Քրիստոս է, և ուստի մեռնիլ՝ այդ կեանքը շահիլ կը նշանակէ»--Փիլ. Ա. 21:

Պօղոս առաբեալ կը շարունակէ ու Տիմոթէոսին գրած նամակին մէջ կ՛ըսէ. «Մէկ բան որոշ է. եթէ Քրիստոսի հետ մեռանի՝ Իրեն հետ ալ պիտի ապրինք»--Բ. 11:

բ. Հաւատացեալի մը մահուան կացութեան և որպիսութեան բացատրականը կը գտնուի Ղուկ. ԻԳ. գլուխ 46-րդ համարին մէջ, ուր Յիսուս Քրիստոս կ՛ըսէ.

**«Հա՛յր, ձեռքերուդ մէջ կ՛աւանդեմ հոգիս»:**

գ. Մահէն յետոյ, վերամարմնացում չկայ:

Որովհետեւ առաբեալը կ՛ըսէ.

**«Մարդիկ մէկ անգամ կը մեռնին և անկէ ետք Աստուծոյ դատաստանին կը յանձնուին»**--Եբր. Թ. 27:

56. Վերջին Դատաստանը:

ա. Վերջին Դատաստանը թէ՛ արդարներուն և թէ՛ մեղաւորներուն տեղի պիտի ունենայ Մեռելոց Յարութիւնէն յետոյ:

բ. «Երբ Մարդու Որդին իր փառքով գայ՝ բոլոր հրեշտակներուն հետ, պիտի նստի իր թագաւորական գահին վրայ: Բոլոր ազգերը պիտի հաւաքուին իր դիմաց և ինք մարդիկը իրարմէ պիտի զատէ, ինչպէս որ հովիւը ոչխարները այծերէն կը զատէ:...Ապա իր ձախ կողմը կեցողներուն պիտի ըսէ.

«Անիծեալնե՛ր, հեռացէ՛ք ինձմէ, գացէ՛ք յաւիտենական կրակին մէջ, որ Սատանային և անոր հրեշտակներուն համար պատրաստուած է:...:Եւ այսպէս, անոնք պիտի երթան յաւիտենական պատիժի, իսկ արդարները՝ յաւիտենական կեանքի» --Մատթ. ԻԵ. 31, 33, 41, 46:

(Յաւիտենական տանջանք և յաւիտենական դատապարտութիւն:)

Այս նիւթը կարգ մը յարանուանութիւններու մէջ վէճի հարց եղած է: Պատճառը Մատթէոսի Աւետարանին 25-րդ գլուխ և 46-րդ համարն է:

Դժբախտաբար այս համարին հայերէն թարգմանութիւնը, յուն. "բօլասիս" բառէն յառաջ կու գայ:

Յունարէն "բօլասիս" բառը կը նշանակէ դատապարտութիւն ու ոչ "տանջանք": Ցարդ հայերէն բոլոր թարգմանութիւնները կը գործածէին "տանջանք" բառը:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 1993-ի Նոր Կտակարանին թարգմանութեան մէջ, Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ թարգմանիչները անդրադարձած են սոյն սխալին և ուղղած այդ վէճ յարուցանող համարը:

Հրաշալի, իմաստալից և իմաստաւորո՛ղ սոյն թարգմանութիւնը կը յանձնարարեմ բոլոր հայ հաւատացեալներուն:

Յաւիտենական տանջանքի գաղափարը մուտք գործած է քրիստոնեայ մտայնութեան մէջ երկու պատճառաւ:

Առաջին, Իսլամ հաւատքի ազդեցութեամբ, և երկրորդ, Տանթէի հեղինակած՝ "Աստուածային Կատակերգութիւն" վէպով, ուր կը ներկայացուի մեղաւորներու անհրեւակայելի տանջանքները:

գ. Տիեզերական Վերջին Դատաստանը տեղի պիտի ունենայ Քրիստոսի Երկրորդ Գալուստով: «Սակայն ո՛չ ոք գիտէ թէ ե՛րբ պիտի գայ այդ օրը կամ ժամը. ո՛չ երկինքի հրեշտակները, ո՛չ իսկ Որդին, բայց՝ միայն Հայրը»--Մարկ. ԺԳ. 32:

«Եւ երբ Մարդու Որդին իր փառքով գայ՝ բոլոր հրեշտակներուն հետ, պիտի նստի իր թագաւորական գահին վրայ: Բոլոր ազգերը պիտի հաւաքուին իր դիմաց և ինք մարդիկը իրարմէ պիտի զատէ, ինչպէս որ հովիւը ոչխարները այծերէն կը զատէ»--Մատթ. ԻԵ. 31:

դ. Անողորմ դատաստան պիտի ըլլայ անոր հանդէպ՝ որ ողորմութիւն չէ ըրած: Դատաստանին կը հակառակին նախ անոնք, որ կը մերժեն յարութեան և հանդերձեալին հետ կատարուելիք որեւէ դատողական գործ: Առանց դատարանին՝ մարդկութիւնը ամբողջականօրէն, և հարազատօրէն մարդկութիւն չի կրնար դառնալ:

57. Ի՞նչ է յաւիտենական մահը:

ա. Ներկայ կեանքի վախճանը մահ է մինչեւ Դատաստան, իսկ յաւիտենական մահը կորսուիլ է, որմէ վերջ ո՛չ դատաստան կայ և ո՛չ ալ յարութիւն, այլ չգոյութիւն: "Յաւիտենական մահ"ը, յաւիտեանս մահացեալ մնալ է: Յաւիտեանս "հող էիր և հող" պիտի դառնաս է:

Ամէն ինչ հողի կը վերածուի: Պատերազմական պողպատաշէն վայրի հրասայլերըն անգամ, որոնք վիջապանման բոցավառ հրէջներ էին, անշարժ մնացած են անապատներու մէջ, ու դարձած աւազ ու հող:

Նոյնպէս ալ պատկառելի բաղաքներ ու ճարտարապետական հրաշալիքներ ամայացած են ու կը նիրհեն որպէս աւերակներ ու կործանած անկերպարան հողակոյտեր, բնակարան վայրի գազաններու:

բ. Ա՛յս պիտի ըլլայ բաժինը բոլոր աստուածամերժ ամբարտաւաններու, ազգակործան բռնատէր գերեվարողներու, բմահաճ և անձնասէր հեշտամոլներու և անհաւատներու վախճանը:

գ. Աստուածային սիրոյ և ողորմութեան ծրագիրը, ողբերգութեամբ չվերջանար նման Յոյն ու Հռոմէական թատերգութեան:

դ. Յաւիտենական մահը ո՛չ թէ աստուածային պատիժ մըն է, այլ ենթակային հպա՛րտ աստուածամերժութեան հետեւանքը:

58. Հաւատացեալը յոյսո՛վ և հաւատով կը դիմաւորէ Նոր Երկինքն ու Նոր Երկիրը:

ա. Տանդէի Բերթուածին մէջ, Դժոխքի դռան ճակատին գրուած է.

**«Թողէ՛ք որեւէ յոյս՝ դուք որ մտնում էք»:**

Մեծն աղեքսանդր դէպի Արեւելք արշաւելէն առաջ, իր ամբողջ ունեցածը կը բաժնէ իր զօրականներուն: Երբ անոնք զարմացած կը հարցնեն իրեն. «Քեզի ի՞նչ մնաց»: Մեծն Աղեքսանդր կը պատասխանէ. «ՅՈՅՍ»:

բ. Աստուծոյ սէրն ու ներումը կ՛ազնուացնէ ու կը բարձրացնէ մարդկային ապրումը և Անոր յուսադրիչ խոստումը կ՛ազատէ մարդը հիասթափութենէ: Այսպիսի յոյս մը կու գայ մի միայն Աստուծոյ վերջնական յաղթանակի հաւատքէն:

«Յոյս որ կը թափանցէ վարագոյրէն անդին ալ»--Եբր. Ձ. 19:

գ. Հաւատացեալին համար «յոյսը»՝ կենդանի Անձնաւորութիւն մըն է՝ լուսաւոր Յիսուս Քրիստոս մեր Լոյսը և մեր Կեանքը:

Քսաներորդ դարը եկաւ Մեծ Եղեռնով ու արհաւիրքով, իսկ ահա կը մեկնի անսպասելի իրականացումներով և յոյսով:

դ. Դիտե՛նք տեսնենք մեր նահատակները: Շատ մը որբեւայրի մայրեր՝ փոխանակ Քրիստոսը զոհելու՝ իրենց կեանքը փրկելու տեղ, պզտիկները կուրծքերնին փաթթած, Աւետարանը մէջքերնին կապած, անապատները շրջած են:

«Նահատակներու մրմունջները և երգերը սաղմոսներ էին, իսկ կատարեալ ուրախութիւնը Սուրբ Գիրքի ընթերցումը: Ամէն մարդ ինքնիր մէջ եկեղեցի էր, և նոյնինքը՝ բահանայ: Իւրաքանչիւր մարմին սուրբ սեղան էր, և անոնց հոգիները ընդունելու զոհաբերութիւն»:

59. Տեսիլքէ տեսիլք յափշտակուող մարգարէն կ՛ըսէ.

ա. «Ապա տեսայ նոր երկինք մը և նոր երկիր մը, որովհետեւ նախկին երկինքն ու երկիրը անհետացան...այլեւս ո՛չ մահ գոյութիւն պիտի ունենայ, ո՛չ սուգ, ո՛չ ողբ, ո՛չ ցաւ և ո՛չ ալ յոգնութիւն, որովհետեւ նախկինները անցան գացին»--Յայ. ԻԱ. 1, 4:

«Բայց վախկոտներուն, անհաւատներուն, պիղծերուն, մարդասպաններուն, պոռնիկներուն, կախարդներուն, կռապաշտներուն և բոլոր ստախօսներուն բաժինը՝ կրակով և ծծումբով այրող լիճն է, որ երկրորդ մահն է--Յայ. ԻԱ. 8:

բ. Ի՞նչ կը նշանակէ "Նոր երկինք և Նոր երկիր" խօսքը: Միթէ մենք ալ "Նոր աշխարհ" և "Հին աշխարհ" ոճը չե՞նք գործածեր:

Ամերիկայի համար կ՛ըսենք "Նոր աշխարհ" իսկ մնացեալ երկիրներուն համար՝ "հին աշխարհ": Երկինք և երկիր կը նշանակեն համայն տիեզերքը, ստեղծուածներուն նուիրապետութիւնը՝ բուսականութենէն մինչեւ մարդը: Երկինքի մէջ նոր հորիզոն բացող Քրիստոս պիտի բանայ նաեւ Նոր Երկինք մը մարդոց հոգիներէն ներս:

գ. Վերջին Դատաստանէն յետոյ հաւատացեալներ պիտի տեսնեն, թէ երկրի վրայ բոլոր պատահած դէպքերը երկինքի մէջ տեղի ունեցած հսկայական պայքարամարտի մը հետեւանքներն են: Հետեւաբար Քրիստոս Ի՛նքն ալ երկինքը երկիր իջեցնելով և երկրայինը երկնայինով

շաղախելով ու պայծառակերպելով պիտի հիմնէ նոր աշխարհ մը Իր հաւատարիմներով ու Իրեն հաւատացողներով:

դ. Առիթով մը Յիսուս երբ կը խօսէր Աստուծոյ Թագաւորութեան մասին, Պետրոս աշակերտ հարցուց Յիսուսի, ըսելով.

«Ահա մեր ամբողջ ունեցածը ձգեցինք և հետեւեցանք Քեզի. մենք ի՞նչ պիտի ըլլանք»--Մատթ. ԺԹ. 27:

Յիսուս պատասխանեց.

«Երկրորդ Գալուստին, երբ Մարդու Որդին իր փառքի աթոռին բազմի, դուք որ ինծի հետեւեցաք՝ պիտի բազմիք տասներկու գահերու վրայ, դատելու համար Իսրայէլի տասներկու ցեղերը:

Յիսուս շարունակելով Իր խօսքը, և ակնարկելով բոլոր հաւատացեալներուն, ըսաւ.

«Եւ ով որ ձգեց տուն, եղբայրներ, քոյրեր, հայր ու մայր, կին ու զաւակներ և ագարակները, ինծի համար, հարիւրապատիկը պիտի ստանայ և յաւիտենական կեանքը ժառանգէ»--29:

Աւետարանին պատգամը, Աստուծոյ արդարութիւնը և ողորմութիւնը և անոր թագաւորութեան գալն էր մարդկային կեանքին ու աշխարհի վրան: Այս իրողութեան հաւատալը՝ հաւատքն է Անհաւատալիին, ջերմօրէն ու խանդավառօրէն: Առաքեալները և սուրբերը յարաճուն հաւատքով, աննախընթաց խանդավառութեամբ ու հոգենորոգ ապրումներով կը վկայակոչեն Քրիստոսի հրաշափառ Վերադարձը ու Աստուծոյ Թագաւորութեան հաստատումը երկրի վրայ:

Հաւատացեալներ երբ կ՛աղօթեն, կ՛ըսեն.

**«Եկեսցէ արքայութիւն Քո»:**

Սակայն կ՛երեւակայեն թէ իրե՛նք արքայութիւն պիտի երթան մեռնելէ յետոյ: Մինչդեռ Աստուծոյ Արքայութիւնը պիտի գայ երկրի վրայ, որովհետեւ մեր աղօթքը կը շարունակենք ըսելով.

**«Եղիցին կամք Քո որպէս յերկինս և յերկրի»:**

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս խաչուեցաւ երկրի՛ վրայ: Ան յարութիւն առաւ երկրի՛ վրայ: Ու կրկին պիտի գայ երկրի՛ վրայ ու Իր արդար կամքը պիտի իրագործէ՛ յաղթականօրէն երկրի վրայ: Մեր Տէրը Յիսուս՝ Իր Ս.Խաչելութենէն քիչ առաջ բաժակաճառ մը պատգամեց Իր աշակերտներուն, ըսելով.

**«Այսուհետեւ ես այլեւս որթատունկի բերքէն պիտի չխմեմ մինչեւ այն օրը, երբ ձեզի հետ պիտի խմեմ նոր գինին իմ Հօրս արքայութեամ մէջ»**--Մատթ. ԻՁ. 29:

Ուստի "Աստուծոյ Արքայութիւնը" հանդերձեալ կեանքը, կամ անդենականը, "օդային" կամ երեւակայական վիճակ մը կամ կացութիւն մը չէ՛, այլ ներկայ շօշափելի ապրումին խաղաղ ու արդար մէկ կենցաղավարութիւնն է, ուր պիտի ըլլայ ճշմարտութիւն, սէր և համակեցութիւն բոլոր ցեղերու, լեզուներու և ազգերու միջեւ: Որովհետեւ մարդիկ պիտի եղբայրանան ու պիտի հաւատան միասնականութեան Հօր Աստուծոյ հովանիին ներքեւ:

Աստուած օրհնէ հաւատացեալ ընթերցողները:

Հոկտեմբեր 25, 1998
Թորոնթօ